קיצור שלחן ערוך — הלכות בציעת הפת וברכת המוציא

עַל לֶחֶם גָּמוּר שֶׁהוּא מֵחֲמִשָּׁה מִינֵי דָּגָן מְבָרְכִין לְפָנָיו הַמּוֹצִיא, וּלְאַחֲרָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. (דִּין פַּת הַבָּאָה בְּכִסְנִין יְבוֹאַר בְּסִימָן מ"ח) (קס"ז ר"ח).

יֵשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לְהַמּוֹצִיא, אֲבָל מֻתָּר לוֹ לַעֲנוֹת אָמֵן עַל אֵיזֶה בְּרָכָה שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ. וּשְׁהָיָה כְּדֵי הִלּוּךְ כ"ב אַמּוֹת, אוֹ מִבַּיִת לְבַיִת, אֲפִלּוּ הִלּוּךְ מְעַט, וְכֵן אִם דִּבֵּר מַה שֶּׁאֵינוֹ לְצָרְכֵי הַסְּעוּדָה מִקְרֵי הֶפְסֵק. וּבְדִיעֲבַד אִם הִפְסִיק לֵית לָן בָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא עָשָׂה אֵיזֶה מַעֲשֶׂה בֵּינְתַיִם, אוֹ שֶׁהִפְלִיג בְּדְבָרִים, דְּאָז חֲוֵי הֶסַח הַדַּעַת וְצָרִיךְ נְטִילָה שֵׁנִית.

בּוֹצֵעַ הַפַּת בְּמָקוֹם הַמֻּבְחָר שֶׁבּוֹ, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרָכָה. וְהַמֻּבְחָר הוּא מָקוֹם הַקָּשֶׁה, שֶׁשָּׁם נֶאֱפָה הֵיטֵב, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁכְּנֶגֶד הַמִּתְבַּקֵּעַ, כִּי בְּמָקוֹם שֶׁמַּתְחִיל לֶאֱפוֹת נִדְחֶקֶת הָעִסָּה עַד שֶׁמִּתְבַּקֵּעַ הַצַּד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. אַךְ זָקֵן שֶׁקָּשֶׁה לוֹ לֶאֱכֹל פַּת קָשָׁה, יִבְצַע בְּמָקוֹם רָךְ. וּמִהְיוֹת כִּי אֵין לְהַפְסִיק בִּשְׁהִיַּת הַחִתּוּךְ בֵּין בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא לַאֲכִילָה, עַל כֵּן חוֹתֵךְ מְעַט סְבִיב הַפַּת כְּעֵין טַבַּעַת, בְּעִנְיָן שֶׁאִם יֶאֱחוֹז בַּפְּרוֹסָה, תַּעֲלֶה כָּל הַכִּכָּר עִמָּן. שֶׁאִם לֹא כֵּן חָשִׁיב כִּפְרוֹסָה, וְאֲנַן בָּעֵינָן שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא בְּעוֹד שֶׁהַפַּת שָׁלֵמָה, וִינִיחֶנָּהּ מְחֻבֶּרֶת לַפַּת וְיָבֵרֵךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, וְאַחַר שֶׁסִּיֵּם הַבְּרָכָה יַפְרִידֶנָּה, כְּדֵי שֶׁתִּכְלֶה הַבְּרָכָה בְּעוֹד שֶׁהַפַּת שָׁלֵם. וְכֵן כְּשֶׁבּוֹצֵעַ מִכִּכָּר שֶׁאֵינָהּ שָׁלֵמָה, לֹא יַחְתֹּךְ לְגַמְרֵי קֹדֶם הַבְּרָכָה, כְּדֵי שֶׁתִּהֵא בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה. וּבְשַׁבָּת לֹא יַחְתֹּךְ כְּלָל בַּכִּכָּר עַד אַחַר הַבְּרָכָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַכִּכָּרוֹת שְׁלֵמוֹת מַמָּשׁ (עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ע"ז סָעִיף י"ז) וְגַם בַּחֹל אִם הִיא עֲגָה דַּקָּה, יְבָרֵךְ קֹדֶם הַבְּצִיעָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין שְׁהִיָּה בִּשְׁבִירָה.

לֹא יִבְצַע פְּרוֹסָה קְטַנָּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּצַר עַיִן. וְלֹא פְּרוֹסָה יוֹתֵר מִכַּבֵּיצָה, לְפִי שֶׁנִּרְאֶה כְּרַעֲבָתָן. וְדַוְקָא כְּשֶׁאוֹכֵל לְבַדּוֹ. אֲבָל אִם אוֹכֵל עִם הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם וְצָרִיךְ לִתֵּן מִן הַפְּרוֹסָה לְכָל אֶחָד כַּזַּיִת, מֻתָּר לִבְצוֹעַ כְּפִי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ. וּבְשַׁבָּת אֲפִלּוּ אִם אוֹכֵל לְבַדּוֹ, מֻתָּר לִבְצוֹעַ כְּפִי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְכָל הַסְּעוּדָה, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, לְהַרְאוֹת חֲבִיבַת סְעוּדַת שַׁבָּת שֶׁחָפֵץ לֶאֱכֹל בָּהּ הַרְבֵּה. יֵשׁ לֶאֱכֹל אֶת הַפְּרוֹסָה שֶׁבָּצַע עָלֶיהָ קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל פַּת אַחֶרֶת, וְהוּא מִשּׁוּם חִבּוּב מִצְוָה, כֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ עָלֶיהָ. וְטוֹב לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִתֵּן מִמֶּנָּהּ לְנָכְרִי אוֹ לִבְהֵמָה וָעוֹף.

קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ יִתֵּן שְׁתֵּי יָדָיו עַל הַפַּת, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן י' אֶצְבָּעוֹת כְּנֶגֶד י' מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בַּפַּת: לֹא תַחֲרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר, כִּלְאַיִם, לֶקֶט, שִׁכְחָה, פֵּאָה לֹא תַחְסוֹם, תְּרוּמָה, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, חַלָּה. וְלָכֵן יֵשׁ י' תֵּבוֹת בִּבְרִכַּת הַמּוֹצִיא וְי' תֵּבוֹת בַּפָּסוּק עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ, וְי' תֵּבוֹת בַּפָּסוּק אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה, וְי' תֵּבוֹת בַּפָּסוּק וְיִתֵּן לְךָ. וּכְשֶׁאוֹמֵר אֶת הַשֵּׁם, יַגְבִּיהַּ אֶת הַלֶּחֶם. וּבְשַׁבָּת יַגְבִּיהַּ שְׁתֵּיהֶן. וְיָבֵרֵךְ בְּכַוָּנָה, וִידַקְדֵּק לְהוֹצִיא הֵיטֵב אֶת הַה"א שֶׁל הַמּוֹצִיא. וְיִתֵּן רֶוַח קְצָת בֵּין תֵּבַת לֶחֶם לְתֵבַת מִן, שֶׁלֹּא לְהַבְלִיעַ אֶת הַמֵּ"ם. וּלְאַחַר הַבְּרָכָה יֹאכַל מִיָּד כִּי אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה לִתְחִלַּת הָאֲכִילָה אֲפִלּוּ לַעֲנִיַּת אָמֵן. וְיֵשׁ לֶאֱכֹל כַּזַּיִת בְּלִי הֶפְסֵק (וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן נ' סָעִיף ה).

מִצְוָה לְהָבִיא עַל הַשֻּׁלְחָן מֶלַח קֹדֶם שֶׁיִּבְצַע, וְיִטְבֹּל פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא בְּמֶלַח, לְפִי שֶׁהַשֻּׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ (עֵין לְקַמָּן סִימָן מ"ד סָעִיף ד'), וְהָאַכִילָה לְקָרְבָּן, וְנֶאֱמַר, עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח. וּלְפִי שֶׁהַשֻּׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ, טוֹב לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַהֲרוֹג עָלָיו כִּנָּה.

אִם מְחַלֵּק פְּרוּסוֹת הַמּוֹצִיא לְהַמְסֻבִּין, לֹא יְזָרְקֵן, דְּאָסוּר לִזְרוֹק אֶת הַפַּת, וְגַם לֹא יִתְּנֶנָּה לְתוֹךְ יָדוֹ, אֶלָּא יַנִּיחֶנָּה לְפָנָיו (קס"ז).

מִצְוָה לִבְצַע עַל הַפַּת הַחֲשׁוּבָה יוֹתֵר. וְלָכֵן אִם יֵשׁ לְפָנָיו חֲתִיכַת פַּת וּפַת שְׁלֵמָה, וְדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל תּוֹךְ הַסְּעוּדָה מִשְּׁתֵּיהֶן, וּשְׁתֵּיהֶן מִמִּין אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁהַפַּת הַשְּׁלֵמָה הִיא קְטַנָּה יוֹתֵר מִן הַחֲתִיכָה, וְגַם אֵינָהּ נְקִיָּה כְּמוֹ הַחֲתִיכָה, מִכָּל מָקוֹם יִבְצַע עַל הַשְּׁלֵמָה שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה יוֹתֵר. אֲבָל אִם אֵינָן מִמִּין אֶחָד, אֶלָּא שֶׁהַשְּׁלֵמָה מִמִּין גָּרוּעַ, כְּגוֹן, שֶׁהַשְּׁלֵמָה הִיא פַּת כְּסָמִין, וְהַחֲתִיכָה הִיא פַּת חִטִּים, אֲפִלּוּ הִיא קְטַנָּה, מְבָרֵךְ עַל שֶׁל חִטִּים. וְאִם הַשְּׁלֵמָה הִיא שֶׁל שְׂעוֹרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא גָּרוּעָה מֵחִטִּין, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁגַּם שְׂעוֹרָה נִזְכָּרָה בְּפֵרוּשׁ בַּפָּסוּק, וְגַם הִיא שְׁלֵמָה, לָכֵן יֵרֵא שָׁמַיִם יֵשׁ לַחֲלוֹק כָּבוֹד גַּם לָזוֹ שֶׁל שְׂעוֹרִים וּשְׁלֵמָה. וְכֵיצַד עוֹשֶׂה, מַנִּיחַ אֶת הַחֲתִיכָה תַּחַת הַשְּׁלֵמָה וּבוֹצֵעַ מִשְּׁתֵּיהֶן יָחַד. אִם שְׁתֵּיהֶן שְׁלֵמוֹת אוֹ שְׁתֵּיהֶן חֲתוּכוֹת וּשְׁתֵּיהֶן מִמִּין אֶחָד, יְבָרֵךְ עַל הַנָּקִי יוֹתֵר. וְאִם שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת בְּנִקְיוּת יְבָרֵךְ עַל הַיּוֹתֵר גָּדוֹלָה.

אִם יֵשׁ לְפָנָיו פַּת יִשְׂרָאֵל וּפַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֵינוֹ נִזְהָר מִפַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם שְׁתֵּיהֶן שְׁלֵמוֹת אוֹ שְׁתֵּיהֶן פְּרוּסוֹת וְגַם שָׁווֹת בְּגַדְלוּת וְהֵם מִמִּין אֶחָד, יְבָרֵךְ עַל פַּת יִשְׂרָאֵל. וְאִם זוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ נָקִי כְּמוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, יְבָרֵךְ עַל אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם בַּעַל הַבַּיִת נִזְהָר מִפַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֶלָּא שֶׁהוּבָא בְּשַׁבִּיל אוֹרְחַ, יֵשׁ לְסַלְקָהּ מִן הַשֻּׁלְחָן עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא.

כָּל דִּין קְדִימַת הֶחָשׁוּב, אֵינוֹ אֶלָּא אִם בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכוֹל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה מִשְּׁתֵּיהֶן. אֲבָל אִם אֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה רַק מִפַּת אַחַת, יִבְצַע עַל זוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה לֶאֱכוֹל, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין בָּזֶה עַל הַחֲשִׁיבוּת.